

Діяльність

УДК 821.161.2(092) Пчілка

Валентина Іскорко-Гнатенко

Олена Пчілка: «...маю своїм почесним завданням – служити, по змозі й сназі, Високодостойній Академії»¹

Увагу статті зосереджено на окремих аспектах фольклорно-етнографічної діяльності Ольги Петрівни Косач (Олени Пчілки). Наведено документальні факти: «Мое “curriculum vitae”» Олени Пчілки, характеристика-рекомендація голови Етнографічної комісії ВУАН акад. А. М. Лободи, витяги з протоколів Спільного засідання ВУАН), що засвідчують точну дату обрання її членом-кореспондентом Всеукраїнської академії наук.

Ключові слова: Олена Пчілка, фольклор, етнографія, Всеукраїнська академія наук, фонди Інституту рукопису НБУ імені В. І. Вернадського.

Однією із творчих граней літературно-художнього і наукового доробку письменниці, журналістки, видавця, громадсько-культурної діячки Ольги Петрівни Косач (Олени Пчілки) другої половини ХІХ – трьох десятиліть ХХ віку є фольклор та етнографія. Монографія кандидата філологічних наук Ольги Мікули «Творчість Олени Пчілки і фольклор» (Ужгород, 2011) – важливий внесок у наукову пчілкіану. Проте досі спеціального ґрунтовного дослідження про діяльність Олени Пчілки в галузі етнографії поки що не маємо.

Мета розвідки – розкрити основні аспекти фольклорно-етнографічної діяльності О. Косач (Олени Пчілки) як члена-кореспондента ВАУН з оприлюдненням документальних матеріалів.

В «Автобіографії» письменниця писала: «Ще в гурті брата Михайла я захопилась етнографією. Цей нахил до записів етнографічних я привезла з собою у Звяглі. Та який багатий ґрунт для

© Іскорко-Гнатенко В., 2019

¹ Мое «curriculum vitae» [2]

цього знайша я на Волині. Вся ця країна, а особливо той куточок – Звягельщина, просто чарувала мене. [...], з волинського побуту живило те моє захоплення етнографа. Між іншим – вишивки. Це був для мене непочатий край» [5, с. 20]. У 27 років вона випускає в київській друкарні С. Кульженка свою першу наукову працю «Украинский народный орнаментъ. Вышивки, ткани, писанки. Собрала и привела в систему О. Косачева» (Київ, 1876), що стала надбанням історії українського образотворчого мистецтва. Це альбом із 31-го аркуша зразків українських узорів у вишивці, ткацтві, писанкарстві з коментарями і розлогою передмовою, в якій авторка намагалася «висловити свої погляди на українську орнаментику», зображення якої «не мають грандіозності, спотвореної фантастичності», а які «за своїм задумом і за формою задовольняють спокійне і водночас витончене чуття краси», в ній «відчувається дух усе ж тієї простої, але естетичної України, яка, скажімо, передається у словах і музичних мотивах українських пісень» [9, с. 455, 463–464]. З приводу цього І.Франко писав: «...а до сего, здаєсь, компетентнішого робітника на Вас не найду» [1, с. 151].

Фольклорні записи Олени Пчілки ввійшли до збірників, словників і наукових праць М. Драгоманова, В. Антоновича, П. Житецького, М. Комарова, М. Лисенка, Кл. Квітки та ін. Так, у третьому випуску «Збірника українських народних пісень з голосу та фортепіано» (Київ, 1876), упорядкований М. Лисенком, вміщено пісню «Без тебе, Олесю». Цікаво, що до першої строфи цієї пісні, записаної з уст дівчини-волинянки, Олена Пчілка решту тексту додала сама і на власну мелодію наспівала Миколі Лисенку як народну. Про історію виникнення цієї пісні-романсу розповіла Олена Пчілка вже в літньому віці в одному недатованому листі до зятя Клименка Квітки [3, с. 172–180].

Олена Пчілка – автор наукових студій, друкованих у «Киевской старине» – «Очерки национальных типов в украинской народной словесности (черты типа еврейского) (1883, Т. 5, № 3), «Отживающая или начальная форма «вертепной драмы» (1883, Т. 5, № 4), «Украинские колядки (Текст волянский)» (1903, Т. 80, № 1; Т. 81, № 4–6). Згадаймо ще її етнографічно-фольклорні літературні статті, нариси, бібліографічні замітки й пояснення до знімків в українознавчому часописі «Рідний край», який вона в часи української бездержавності самотужки видавала, – «Відродження кобзи» (1907,

№ 11), «Старосвіцькі “думи” в новому виконанні і поясненні» (1908, № 4), «Кобзарський концерт» (1908, № 34), «Ліпні вироби полтавських гончарів» (1910, № 40), «Відродження давнього українського шиття» (1910, № 44), «Малювання на українських мисках» (1910–1911, №1), «До Полтавського земства» (1910, № 48), «Наша етнографія й історія» (1911, № 28), «Наша етнографія» (1911, № 21), «Українська гумористика» (1911, № 4, 6, 7, 13), «Нове кобзарство. Кобзар Грицько Кожушко» (1912, № 12), «Вечер бандури» [Концерт Г. Хотевича] (1912, № 14), «Українська різьба по дереву» (1911, № 30), «Дбання про український стиль» (1912, № 2), «Особлива етнографія» (1914, № 2), «Земська поміч народному українському мистецтву» (1914, № 5) та ін. А яке багатство народної словесної творчості друкувала в дитячих журналах – львівському «Дзвінку» і «Молодій Україні» (додаток до «Рідного краю»)!. Це і народні приповідки, казки, дитячі пісеньки, колисанки, дитячі забави, жартівливі віршики, сміховинки, швидкомовки («спотиканки»), лічилки, ігри, різдвяні й великодні привітання, «волинські прибадашки», повір'я, загадки, шаради тощо. Олена Пчілка й сама писала для дітей казочки, робила їх літературні обробки, підписуючи псевдонімом Бабуся. Окремі видання Олени Пчілки на фольклорній основі – «Думки-мережанки» (Київ, 1886), «Зелений гай. Віршики й казки з малюнками для дітей» (Гадяч, 1914). Вірш-пісня «На стріванні» («Ой вечір, вечір, вже вечоріє...») Олени Пчілки легко кладеться на музику.

Етнографію Олена Пчілка назвала історією України. «Колись на етнографічних матеріалах ми вчилися мови нашої», тому «та наука не завадила б і молодим нашим письменцям. Ой, не завадила б. <...>. Дух живий у живому слові завжди знайде багато» [6, с. 4]. На її думку, давнє українське мистецтво почало занепадати. Замість традиційних геометричних візерунків, стилізованих квіток і гілочок все частіше можна побачити «страшенну ляпанину», що «ріже очі». «Треба з тим псуванням нашого народного скарбу боротися, треба нам черпати з чистого джерела народної творчості української» [7, с. 1]. Олена Пчілка вболіває за національний стиль у будівництві, популяризує знімки українських народних типів, роботи кращих опішнянських гончарів та інших народних промислів і кустарних виробництв тощо.

У київських культурно-мистецьких і освітніх товариствах (Літературно-артистичне товариство, Український клуб, «Просвіта»)

Олена Пчілка очолювала етнографічно-мистецький відділ. Від 22 жовтня 1907 р. стала членом Українського наукового товариства в Києві (1907–1921). Працювала в етнографічній секції. Тому по приїзді до Києва на постійне місце проживання (восени 1924 р.) її життя тісно пов'язане з Академією наук. Як співробітник Етнографічної комісії Історично-філологічного відділу невдовзі була обрана членом-кореспондентом Всеукраїнської Академії наук. Проф. Н. Полонська-Василенко серед «найбільш помітних» вчених-жінок називає Олену Пчілку, яка «мала заслужену репутацію дослідника української етнографії, народнього мистецтва, фольклору» [4, с. 3].

До недавнього часу загальноприйнятим вважався 1927 р. часом обрання Олени Пчілки членом-кореспондентом Української академії наук (Історія Академії наук Української РСР, Кн. 2. Київ, 1967, с. 557). Існувала й інша дата (на підставі особової картки (посвідчення) без номера і підпису власника) – 25. 09. 1924 р., в окремих публікаціях до цього часу знаходимо й 1928 р.

Радянський дослідник життєпису Олени Пчілки А. Чернишов у книзі «Невмирущі» (Харків, 1970) без посилання на джерело вперше зазначив обрання Олени Пчілки членом-кореспондентом Української Академії наук 6 квітня 1925 р. Тому важливо ввести в науковий обіг біографічну пчілкіани саме цю дату. Вперше оприлюднено її на підставі документальних фактів у «Літературній Україні» (1999, 24 червня).

Справді, в Інституті рукопису НБУ імені В. І. Вернадського (особовий фонд А. Кримського) знаходяться дві папки з рукописами: «Моє “curriculum vitae”» Олени Пчілки, характеристика акад. А. М. Лободи про етнографічну діяльність Олени Пчілки (од. збереження 26327) і машинописи протоколів № 216 і № 218 Спільного зібрання ВУАН (од. збереження 26329).

23 березня 1925 р. голова Етнографічної комісії, акад. А. М. Лобода звернувся до членів Спільного засідання: «Маю за честь запропонувати їй [Олену Пчілку] на члена-кореспондента Української Академії наук». Уперше публікуємо зачитаний текст характеристики-рекомендації акад. А. М. Лободи:

...Сестра і в значній мірі вихованка незабутнього в українському житті Драгоманова, вона, під впливом М. Старицького, почала працювати на ниві українського письменства і в дальшому заняла в ньому видатне місце. В особливу заслугу її ставить Єфремов те, що

«національність» (в її значенні) не обмежується самою простонародністю, – вона повинна не тільки обіймати всі елементи народнього життя, але й розвивати їх, витворювати на народній основі нові цінності. Націоналізм, що визнає саму простонародність через те саму тільки народню мову, це нісенітниця; «з таким націоналізмом можна тільки закиснути на місці» («Товаришки»). Ця аксіома, як на наші часи, колись викликала великі змагання, і заслуга Олени Пчілки в тому, що вона категорично й рубом поставила питання, даючи на його відповідь не тільки теоретично, а й практично – своїми працями» (Історія укр. письменства, вид. 2, ст. 386-7).

Разом з тим, коли 1868 р. вона оселилася на Волині та ознайомилася з тамошнім українським населенням, її захопила місцева і почасти загально-українська етнографія.

Наслідком цього були численні матерьяли щодо мови та пісень, оповідань, прислів'їв, орнаментів і т. и.

Частина цих матерьялів розходилася по різних виданнях та працях інших осіб, иноді в кількості невеличких порівнююче спостережень або записів, иноді досягаючи кількох сот, як у Комарова (Нова збірка нар. малор. приказок, прислів'їв, помовок, загадок і замовлянь, 1890 р. і від О. Пчілки одержано 816 приказок, ст. V).

Але були й окремі випуски шановної авторки, і тут ми мусимо зазначити Альбом зразків укр. нар. орнаментів (з 30 таблицями й спеціальною науковою розвідкою) – перший на Україні серйозний більш-менш науково-оброблений збірник, що звернув на себе увагу навіть за кордоном (Рамбо, Лежє). Потім нагадаємо надруковану «Киевской Стариной» 1903 р. (№ 1,4,5,6) працю «Українські колядки»; ми знаходимо тут як нові, цінні тексти, записані авторкою на Волинському поліссі так і цікаві спостереження, думки на підставі новішої української та російської наукової літератури щодо характеру, [росподілу (?) – нрзб. – В. І-Г.] та походження цього роду творів.

Є крім цього у О. П. Косачевої цікаві спогади про діячів українського відродження, як от про М. П. Старицького (Киев. Старина, 1904. №5, С. 400–449), або загальні характеристики таких діячів науки-українців, як Мик. Стороженко (Киев. Старина 1902. № 1, 168–179 ст. та 1906, №2, ст. 241–256) і нарешті різні біжучі дрібні замітки історично-літерат. та етнографічного характеру в час. «Рідний край»

А. Лобода (підпис)

Після цього Олена Пчілка зачитала з рукопису своє «*curriculum vitae*», яке вона писала 22 лютого 1925 р. Текст біографічної довідки подаємо з дотриманням оригіналу.

Моє «*curriculum vitae*»

Вродилась я в 1849-му році, на Україні, в полтавському повітовому місті Гадячому, в сім'ї гадяцького поміщика Петра Драгоманова і його дружини Єлісавети, дочки теж полтавського дворянина й поміщика, Івана Цяцьки.

Дитячі літа прожила в своїй рідній сім'ї, а в 1860-му році, старанням старшого брата, студента київського Університету, Михайла Драгоманова. була віддана в науку до Києва, в середню школу; дівочих гімназій тоді ще не було і та школа, куди мене було вміщено, звалася «Образцовий пансіон для благородныхъ дѣвиць». Школа була приватна, вчили в її учителі хлоп'ячих гімназій. У 1866-му році, скінчивши курс у своїй школі, з «отличным аттестатом», я видержала іспити по науках гімназичного курсу, при 1-й хлоп'ячій гімназії в Києві. Потім слухала курси, вряжені при Київському університеті (при істор. філолог. факультеті для «вільних слухачів»).

По своїм одруженню, з товаришем мого брата, Петром Косачем, оселилась я в 1868-му році, на Волині, в м. Звягелі. Там, приваблена чисто українськими ознаками волинської селянської людности, стала (окрім писання творів красного письменства) займатися українською етнографією волинського краю: записувала пісні, казки, орнаменти й т. и.: записи ті містила, на протязі десяти літ, у різних виданнях на Україні й Галичині. Зібрані мною етногр. знаходи знаходили місце в таких поважних виданнях: в «Київській Старині», в словниках – Грінченка, Уманця, Яворницького, в «Звуковой історії укр. языка» П. Житецького. в «Істор. пѣснях малор. народа» Антоновича і Драгоманова. в «Малор. преданіях», збірник М. Драгоманова, в збірникові М. Комарова «Укр. прислів'я», в збірниках укр. пісень – Лисенка, Л. Українки, Кл. Квітки й інших виданнях.

Видаючи скільки літ, від 1907-го року, літературну часопись «Рідний край і першу укр. часопись для дітей «Молода Україна», умістила там, окрім своїх творів з красного письменства, багато етнограф. знадобів і різних інших заміток наукових, менших і більших.

Мої окремі видання були такі: 1) «Думки-мережанки», де вміщено було й байки на народні теми, записані мною на Волині.

2) Альбом зразків українських народних орнаментів (30 великих таблиць) з просторим вислідом про наукову вартість і особливості подаваного етногр. матеріалу (зібраного на Волині). З поводу цього збірника й передмови до його – подали свої похвальні рецензії відомі французькі вчені Рамбо і Леже. 3) «Українські колядки». Вислід історично-літературний, про наші колядки циклу дохристиянського, про колядки-легенди і колядки походіння книжного. Тексти – власного записування на Волині.

Від 1916-го року жила скільки літ в м. Гадячому, була редакторкою місцевої земської часописі. В роках 1918-му, 19-му, 20-му й 21-му читала лекції української мови й літератури – перше в м. Гадячому, потім на Поділлю, – на учительських курсах.

В 1924-му році оселилася в Києві і була вибрана співробітницею Етнографічної комісії при Українській Академії наук; **маю своїм почесним завданням – служити, по змозі й сназі, Високодостойній Академії.**

О. Косачова

(Літературне ймення – Олена Пчілка).

Київ, 22-го Лютого, 1925-го року.

Лук'янівка, вул. Богоутівська, № 7.

У протоколі № 216 Спільного зібрання ВУАН від 23 березня 1925 року четвертим пунктом зазначено: «заслухано життєписи, реєстр наукових праць і оцінку наукової діяльності таких кандидатів на членів-кореспондентів: од I відділу – етнографів Петра Васильовича Іванова та Олени [Ольги] Петрівни Косачевої (Олени Пчілки). Обрання буде проведено в найближчому черговому Спільному засіданні».

Подаємо витяг із протоколу Спільного зібрання УАН № 218 (одиниця збереження 26329) від 6 квітня 1925 р.

Голова – президент акад. В. І. Липський.

Дійсні члени академіки: М. Т. Біляшівський, М. П. Василенко, Г. К. Воблий, О. М. Гіляров, Д. О. Граве, М. С. Грушевський, С. О. Єфремов, М. Т. Кащенко, А. В. Корчак-Чепурківський, М. М. Крилов, А. М. Лобода, Хв. І. Міщенко, О. П. Новицький, М. В. Птуха, Г. В. Пфейфер, П. А. Тутковський, О. В. Фомін, В. Ю. Шапошников, І. І. Шмальгаузен.

Неодмінний Секретар акад. А. С.[Ю]Кримський.

2). *Переведено через потайне балотування вибір дійсних акад. та членів-кореспондентів, проголошених на попередньому Спільному Зібранню.*

На членів-кореспондентів обрані – Петро Васильович Іванов (I Відділ) – всіма голосами проти трьох.

Ольга Петрівна Косач (I Відділ) – всіма голосами проти одного.

[Підписи дійсних членів Спільного зібрання]

Таким чином, точна дата обрання Олени Пчілки членом-кореспондентом ВУАН – 6 квітня 1925 р. Згодом її оберуть до Ради ВУАН. Крім Етнографічної комісії Олена Пчілка працювала в комісіях: Літературно-історичній, Громадських течій і Заходознавства.

Олена Пчілка глибокий знавець декоративно-ужиткового мистецтва. На засіданні Етнографічної комісії ВУАН 7 жовтня 1925 р. вона виступила з відчитом: «Українське селянське малювання на стінах» (друковане в «Записках історично-філологічного відділу», 1929. Кн. XXIII), Ще одна з найкращих мистецько-критичних праць Олени Пчілки – «Українські народні легенди останнього часу» про символіку придорожніх хрестів та обряд їх пошанування в найновіших записах у Могилівському повіті на Поділлі (Етнографічний вісник. 1925. Кн.1). В часописі «Україна» (1926, № 2–3) друкує «Спогади про Михайла Драгоманова».

1927 року Олена Пчілка видає останній прижиттєвий випуск «Українських узорів» – зразки вишиванок «чисто народного стилю». Рецензент (науковий співробітник ВУАН) В. Камінський назвав видання «явищем видатного значення» (Етнографічний вісник. 1928, кн. 6, с. 118). Цікаво, що в 4-му випуску «Українських узорів» (Київ, 1912) дослідниця подала «гетьманський» узор, знятий із сорочки гетьмана Полуботка.

1 квітня 1928 р. в залі Всенародної бібліотеки України письменниця доповідала про історичне значення жіночого альманаху «Перший вінок» (з нагоди його 40-річчя), який вона видала спільно з Н. Кобринською у Львові 1887 р. за ред. І. Франка. Влітку того ж року Ольга Петрівна мала наукове відрядження до Новоград-Волинського (Звягеля), де вона в молоді роки збирала матеріал до першої наукової праці про український орнамент. А. Чернишов у нарисі про Олену Пчілку навів один факт, записаний письменницею Варварою Чередниченко, в якому розповідається про зацікавлення вже літньою

Оленою Пчілкою «народним святом цілющої криниці» в Ірпені [8, с. 172]. Прикута до ліжка хворобою диктує харківському співробітнику видавництва «Рух» Т. Черкаському свою «Автобіографію», яку встигає побачити у книжці власних оповідань.

Олени Пчілки не стало 4 жовтня 1930 р. в Києві по вул. Овруцькій 16. Президія Всеукраїнської Академії наук і колектив співробітників ВУАН через міську газету «Пролетарська правда» (№ 229 від 5 жовтня) сповістили «про смерть члена-кореспондента Всеукраїнської Академії наук, письменниці Ольги Петрівни Косач (Олени Пчілки)». Ховали мовчки, тільки акад. М. Грушевський над могилою стиха промовив: «Вічна Тобі пам'ять на рідній землі».

Тривали сталінські репресії представників української наукової інтелігенції... За межу вічності відходила берегиня славного роду Драгоманових-Косачів, «одна з найвидатніших постатей українського жіноцтва» (Д. Донцов).

Література

1. Дрофань Л. Берегиня. Київ: Молодь, 2004. 206 с.
2. Косачева О. Моє «curriculum vitae» // Іскорко-Гнатенко Валентина. До життєпису Олени Пчілки: нові знахідки // Літературна Україна. Київ, 1999, 24 червня.
3. Листи так довго йдуть... Знадоби архіву Лесі Українки в Слов'янській бібліотеці у Празі / Упорядкування, передмова та примітки Світлани Кочерги. Післямова Оксани Сліпушко. Київ: ВЦ «Просвіта», 2003. 308 с.
4. Полонська-Василенко Н. Жінки-вчені (з нагоди 40-ліття Всеукраїнської Академії Наук) // Наше життя. Філадельфія, 1961, листопад.
5. Пчілка Олена (О. Косач). Оповідання: З автобіографією. Харків: Рух. 1930. 288 с.
6. Пчілка Олена. Наша етнографія // Рідний край. 1911. № 21.
7. Українські узори до шиття й ткання // Українські узори. Зібрала Олена Пчілка (О. Косач). Присвячено Волинському краю. Випуск 4. Київ, 1912.
8. Чернишов А. Невмирущі. Статті та розвідки. Харків: Прапор, 1970. 246 с.
9. Шудря Є. Оранта нашої світлиці. Київ: ПП «Ательє «Поліграфічний комплекс», 2011. 487 с. [Перша публікація в перекладі українською мовою «Предисловия» до видання О.Косач «Украинский народный орнамент. Вишивки, ткани, писанки» (Київ, 1876), с. 453–465]

References

1. Drofan Liubov. *Berehynya*. [Berehynia]. Kyiv, 2004, 206 p. [in Ukrainian]

2. Kosacheva O. Moie «curriculum vitae» [My «curriculum vitae»]. In: Iskorko-Hnatenko V. Do zhyttepysu Oleny Pchilky: novi znakhidky [To the biography of Olena Pchilka: new findings]. *Literaturna Ukraina*. Kyiv, 1999, 24 chervnya. [in Ukrainian]
3. *Lysty tak dovgo ydut... Znadoby arkhivu Lesi Ukrainky v Slovyanskii bibliotetsi u Prazi* [Letters take so long. Materials from Lesia Ukrainka archive in Slavic Library Prague]. Kyiv, 2003, 308 p. [in Ukrainian]
4. Polonska-Vasylenko N. Zhinky-vcheni [Women in Science]. In: *Nasche zhyttia*. Filadelfia, 1961, lystopad. [in Ukrainian]
5. Pchilka Olena (O. Kosach). *Opovidannya: Z avtobiografiiu*. [Narrative. Autobiography]. Kharkiv, 1930, 288 p. [in Ukrainian].
6. Pchilka Olena. Nascha etnografiya [Our ethnography]. In: *Ridnyi krai*. Kyiv, 1911, no 21. [in Ukrainian].
7. Ukrayinski usory do schyttya i tkannya [Ukrainian patterns for sewing and weaving]. In: *Ukrayinski usory. Sibrala Olena Pchilka*. Kyiv, 1912, issue 4. [in Ukrainian]
8. Chernyshov A. Nevmyrushchi. Statti ta rozvidky. Kharkiv, 1970. 246 p. [in Ukrainian]
9. Schudria Ye. *Oranta naschoi svitlutsi* [Patroness of our bright room]. Kyiv, 2011, 487 p. [in Ukrainian].

Valentyna Iskorko-Hnatenko. Olena Pchilka: «To serve my highly respectable Academy with all my ability and energy is my honourable duty». The article highlights some folklore and ethnographic aspects of Olena Pchilka's activity. While living in Volyn region, Olha Kosach, the young writer, investigates its daily realities and samples folk art. Such a valuable work as «Ukrainian Folk Ornament» (K., 1876), triggered the scientific ethnographic research of Ukrainian ornamental art, becoming the turning point in the history of Ukrainian Fine Art. Olena Pchilka is the author of scientific studies published in «Kievskaya Starina» (Kiev Antiquity) journal. They are: «Obsolete or Initial forms of nativity drama», «National Types in Ukrainian Folk Language and Literature (Jewish Features)» (1883 both), «Ukrainian Carols. (Volyn Version)» (1903). Being the editor and publisher of «Ridnyi Krai» (Native Land) Journal, she published numerous folk and ethnographic studies there, such as: «Our Ethnography», «Ukrainian Humour», «Revival of Kobza», «Ancient Ukrainian Embroidery», «Modern Kobza Playing», «Art painting on Ukrainian Bowls», «Woodcarving in Ukraine», «Modern interpretation of old Dumas», «Minding Ukrainian Style», «Specific Ethnography», «Our Ethnography and History», etc. «Moloda Ukraina» (Young Ukraine) was the supplement for children in «Ridnyi Krai» (Native Land) Journal where the writer placed her folklore materials (folk stories, fairy-tales, lullabies, child's games, the

giggles, tongue-twisters, nursery-rhymes, games, Christmas cheers, puzzles, etc.). Olena Pchilka also wrote fairy-tales and literary adaptations for children. Some literary and art editions by Olena Pchilka are also based on folk motives. These are: «Fancy Thoughts» (K., 1886), «Green Grove. Illustrated Verses and Fairy-Tales for Children» (Hadiach, 1914).

In 1907 Olena Pchilka becomes the member of Ukrainian Scholastic Society in Kyiv (USS). Since 1921 she is the member of Ethnographic Commission at the department of History and Philology of the Academy of Sciences of Ukraine. There is a documentary evidence (namely «My «Curriculum Vitae» by Olena Pchilka, Letter of Recommendation by academician A. Loboda, the head of the Commission on Ethnography, extracts of the minutes of the Joint Meeting of the All-Ukrainian Academy of Sciences) kept in the Institute of Manuscripts of the National Vernadskyi Library of Ukraine with the exact date of her election as a Corresponding Member of the All-Ukrainian Academy of Sciences.

Her last years were marked by her critical lectures on art, namely: «Ukrainian peasant-style wall-painting», «Recent Ukrainian Legends» (1925 both) and by the fifth ante mortem edition of «Ukrainian patterns» (1927).

Key words: Olena Pchilka, folklore, ethnography, All-Ukrainian Academy of Sciences, Funds of the Institute of Manuscripts of the National Vernadskyi Library.

Іскорко-Гнатенко Валентина Іванівна – завідувач навчальної лабораторії шевченкознавства Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, valentiskr@ukr.net

УДК 821.161.2'05Українка1(091):82.0(477)(092)

Антоніна Радько

До історії створення зібрання творів Лесі Українки у 12-ти томах (1927–1930): співпраця Олени Пчілки та Б. Якубського

У статті розглянуто співпрацю Б. Якубського та Олени Пчілки щодо підготовки, текстологічного впорядкування та видання повного зібрання творів Лесі Українки у 12-ти томах (1927–1930). Встановлено, що Олена Пчілка допомагала в опрацюванні рукописів письменниці (««Місто смутку». Силуети», «Голосні струни», «Жаль», «Бояриня»). Завдяки її коментарю до оповідання «Місто смутку» Лесі Українки вдалося ідентифікувати невідомий чорновий рукопис Олени Пчілки, що зберігається в її фонді (Ф.28) в Інституті літератури під номером 228 у теці з-поміж 30-ти нерозібраних і неописаних рукописів.